Zaļ STĀSTS

Šis vides izglītības modelis “Grāmatas, literatūra un vide mums apkārt”
tapis 2026.gadā projekta "Zaļstāsts" ietvaros.

Projekts "Zaļstāsts" ir vides izglītības un kultūras projekts (Nr. LVAF/40/2025).
Tā mērķis ir attīstīt bērnu un jauniešu izpratni par vides jautājumiem un vides problēmu risināšanu, vienlaikus veicinot lasītprasmi, literatūras pieejamību un kultūras līdzdalību.

Vides izglītības modeli “Grāmatas, literatūra un vide mums apkārt”
izstrādāja: Ričards Edijs Štibe

Projekta īstenotājs: Kultūras un izglītības studija “Talantu pilsēta”
sadarbībā ar Valmieras bibliotēku projekta “Zaļstāsts” (Nr. LVAF/40/2025) ietvaros.
Projekta finansētājs: Latvijas vides aizsardzības fonds.

Latvijas vides aizsardzības fonds
Talantu pilsēta
Valmieras integrētā BIBLIOTĒKA

Vides izglītības modelis "Grāmatas, literatūra un vide mums apkārt"

Ievads. Vides izglītības modelis ir izstrādāts kā materiāls bibliotekāriem darbam ar jauniešiem. Bibliotekārajā darbā jaunieši kā mērķauditorija nereti tiek norādīta kā grūti sasniedzama. Vides izglītības modelis apvieno vides izglītības tēmas (ilgtspēja ikdienā, aprites ekonomika u.c.) ar bibliotekārajā darbam raksturīgām tēmām (literatūra, lasītprasme, kultūras mantojums, u.c.) caur radošiem un praktiskiem uzdevumiem. Mācību nodarbību plāni (skat. 1.-3. pielikumu) ir kā ietvars, ko atbilstoši pielāgot bibliotēkas un mērķauditorijai, kā arī pieejamajiem resursiem.

Mērķis. Caur bibliotekārajā darbā aktuālām tēmām (kultūras mantojums, literatūra, grāmatniecība) veicināt skolēnu izpratni par vides tēmām: ilgtspēja ikdienā, dzīvnieku aizsardzība, vides piesārņošana, aprites ekonomika.

Uzdevumi.

1. Iepazīstināt skolēnus ar pamatjēdzieniem par vides ilgtspēju
2. Veicināt skolēnu izpratni par vides ilgtspēju ikdienā, kā arī pašu personīgo atbildību tās veidošanā.
3. Skolēnu vecumposmam atbilstoši skaidrot vides izglītības tēmas caur literatūru un tēmām, kas ir aktuālas bibliotekārajā darbā.
4. Veicināt skolēnu izpratni par indivīda rīcības ietekmi uz vidi, caur praktiskiem piemēriem izskaidrojot, kā mazāka mēroga darbības var rast sekas globālos procesos.
5. Rosināt skolēnu pilsonisko līdzdalību, mudinot domāt par videi draudzīgiem paradumiem un to piekopšanu ikdienā.

Īstenošanas forma. Mācību nodarbības izstrādātas īstenošanai klātienē, bibliotēkā vai skolas klasē. Vides izglītības modeļa īstenošanā tiek izmantotas praktiskas, uz diskusiju vērstas metodes skolēnu aktīvas līdzdalības sekmēšanai un radošuma iesaistei teorētisku konceptu pilnvērtīgai izpratnei. Vides izglītības modeļa apguve iespējama gan kā cikls, gan individuālas nodarbības, kuras iespējams pielāgot atkarībā no auditorijas un pieejamajiem resursiem.

Nodarbību būtība.

Nosaukums	Tēmas	Mērķauditorija	Ilgums
"Vides cirks"	Ilgtspēja ikdienā, vides ilgtspēja, dzīvnieku aizsardzība, kritiskā domāšana, radošuma veicināšana	7.-8. klašu skolēni	40 minūtes
"Vai grāmatas ir atkritumi?"	Ilgtspēja ikdienā, zaļmaldināšana, patērnieciskums, vides piesārņošana, literatūras nozīme kultūras mantojuma saglabāšanai un identitātes veidošanai.	9.-10. klašu skolēni	40 minūtes
"Dzeja apritē"	Dzeja, jaunrade, teksta analīze, aprites ekonomika.	11.-12. klašu skolēni	40 minūtes

Plānotie rezultāti.

1. Skolēni izprot ar vides ilgtspēju saistītus pamatjēdzienus.
2. Skolēni spēj nosaukt mūsdienu dzejniekus (latviešu vai ārzemju).
3. Skolēni prot atšķirt viedokli no fakta.
4. Skolēni pielieto teorētiskās zināšanas ar praktiskiem piemēriem.
5. Skolēni izprot, kādas ir viņu rīcības sekas vides ilgtspējas kontekstā.
6. Skolēni apzinās, kādi savā ikdienā raksturīgi paradumi ietekmē vides ilgtspēju.

1. pielikums. Mācību nodarbība "Vides cirks" plāns.

Ietvertās tēmas. Ilgtspēja ikdienā, vides ilgtspēja, dzīvnieku aizsardzība, kritiskā domāšana, radošuma veicināšana.

Nodarbības nosaukums. "Vides cirks"

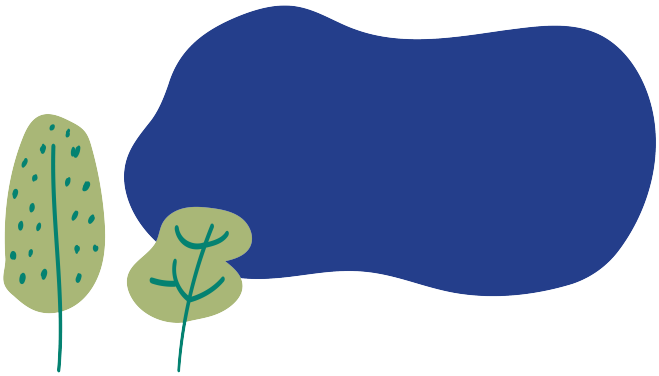
Laiks. 40 minūtes.

Mērķauditorija. 7.-8. klašu skolēni.

Sasniedzamie rezultāti (SR):

1. Uzzināt jaunus faktus par dzīvnieku un vides aizsardzību un ilgtspēju.
2. Diskutēt par vides problemātiku mūsdienās un katra individuālo atbildību tās mazināšanā.
3. Spēlējot galda spēles izprast, kā jau izstrādāts materiāls var tikt atklāts un izmantots jaunā veidā.

Mācību notikums	Ko dara bibliotekārs?	Ko dara skolēni?	Laiks	Resursi
AKTUALIZĀCIJA				
Pievērst uzmanību	Uz ekrāna parādās apgalvojums: "Lielā vides problēma ir *homo sapiens*." Bibiliotekārs prasa, kas ir *homo sapiens* un prasa pacelt rokas tiem, kas piekrīt, pēc tam tiem, kas nepiekrīt.	Skolēni izlasa jautājumu dalās ar viedokli par savām domām.	5 minūtes	Prezentācija, ekrāns, tāfele vai lapas, uz kurām pierakstīt atslēgvārds.
Nodarbības SR	Bibliotekārs jautā skolēniem pamatot savu izvēli, uz tāfeles vai lapas pieraksta atslēgvārdus no skolēnu minētajiem iemesliem. Bibliotekārs definē sasniedzamo rezultātu, ņemot vērā atslēgvārdus.	Skolēni atbild un klausās citu atbildes. Skatās bibliotekāra piezīmes uz tāfeles. Iepazīstas ar stundas SR.		
Rosināt iepriekšējās zināšanas	Kas ir vides problēmas mūsdienās? Kas par tām liecina? Kā tās tiek izjustas Latvijā?	Skolēni apdomājas un, paceļot rokas, atbild uz jautājumiem.		
APJĒGŠANA				

Mācību notikums	Ko dara bibliotekārs?	Ko dara skolēni?	Laiks	Resursi
Piedāvāt jauno saturu, informāciju	Uz ekrāna parādās jautājums "Ko dod galda spēles mums kā spēles dalībniekiem?". Bibliotekārs aicina skolēnus dalīties iespaidos un pieraksta atslēgvārdus uz tāfeles. Bibliotekārs apkopo sacīto un izskaidro, kā galda spēles var palīdzēt uzzināt ko jaunu par dažādām tēmām. Uz ekrāna parādās uzdevuma noteikumi, bibliotekārs sniedz paskaidrojumu par katru: 1. Komandās pa četriem cilvēkiem skolēni spēlēs cirku ar papilduzdevumiem. 2. Papilduzdevuma izpildīšana nav obligāta, bet veiksmīga paveikšana iedod kartīti. Kas sakrāj desmit kartītes, tas ir uzvarētājs, pat ja nav sasniedzis finiša līniju. 3. Papilduzdevumi ir atkarīga no punktu skaita, ko dalībnieks uzmetis ar metamo kauliņu: a. 1. "Vides erudīts". Viens no spēles dalībniekiem paceļ kartīti no spēles "Exoplanet Escape" un uzdod jautājumu spēlētājam, kurš meta kauliņu. Ja atbilde ir pareiza, spēlētājs saņem kartīti, ja ne – atbildes iespēja tiek dota spēlētājam, kurš nākamais metīs metamo kauliņu. b. 2. "Šarādes". Spēles dalībnieks izvelk vienu lapiņu ar atslēgvārdu (skat. zemāk) un vienu no "Alias" kartītēm. Izvēlas vienu komandas biedru. Kāds cits no spēles dalībniekiem piesakās uzņemt laiku, izmantojot spēlē iekļauto smilšu pulksteni. Spēlētājam, kurš uzmeta "2" ar metamo kauliņu, ir jāizskaidro vispirms vārds uz kartītes (skat. zemāk). Ja izdodas izskaidrot, lapiņu patur sev. Ja otrs spēlētājs uzmin gan vārdu uz lapiņas, gan kādu no vārdiem uz "Alias" kartītes, tad "Alias" kartīte nonāk pie spēlētāja – minētāja. c. 3. "Atrodi īsto". Spēlētājs, kurš ir uzmetis metamo kauliņu, izvelk sešas tēlu kārtis no spēles "Similo" kaudzes un vienu kartīti no atslēgvārdu kaudzītes (skat. zemāk). Vadoties pēc atslēgvārda/apzīmējuma, dalībnieks izvēlas vienu no tēliem, bet citiem nesaka. Dalībnieks izliek visas tēlu kārtis ar attēlu uz augšu un aicina pārējos spēlētājus minēt, kuru tēlu dalībnieks ir izvēlējies pēc kritērija – atslēgvārda. Ja visi pārējie komandas dalībnieki	Skolēni vēro ekrānu. Skolēni atbild un klausās citu atbildes. Skatās bibliotekāra piezīmes uz tāfeles. Skolēni klausās. Skolēni vēro ekrānu un klausās bibliotekāra norādēs. Skolēni sadalās vienlīdzīgās grupās (četri cilvēki grupā) un sāk spēlēt spēles.	5 minūtes 25 minūtes	Prezentācija. Galda spēle "Cirks" (tik komplektu, cik komandu). Galda spēle "Exoplanet Escape". Galda spēle "Alias", lapiņas ar atslēgvārdiem. Galda spēle "Similo Animals" vai "Similo Fables", lapiņas ar atslēgvārdiem Galda spēle "Wavelength", divas lapiņas (videi kaitīgs/ videi nekaitīgs) Galda spēle "The Mind" vai "The Mind. Extreme".

Mācību notikums	Ko dara bibliotekārs?	Ko dara skolēni?	Laiks	Resursi
	norāda uz vienu un to pašu kartīti, katrs paņem vienu spēles kartīti, ja tika daži – spēlētājs, kurš meta metamo kauliņu, paņem atslēgvārdu kartīti, ja neviens – neviens netiek pie kartītes. d. 4. "Telepāti". Spēlētājs, kurš ir uzmetis metamo kauliņu, dodas pie bibliotekāra, lai kopā uzspēlētu spēli "Wavelength". Dalībnieks uzgriež ratu, redz sadaļas. Kritērijs – videi kaitīgs un videi nekaitīgs (skat. zemāk). Dalībniekiem ir jāpasaka apzīmējums, ko bibliotekārs atzīmē vienā no īstajām sadaļām. Ja bibliotekārs pareizi uzmin, atkarībā no punktu skaita bibliotekārs otram spēles dalībniekam iedod attiecīgu skaitu spēles kartīšu. e. 5. "Mēmie domu lasītāji". Katrs no spēlētājiem komandas ietvaros paņem vienu "The Mind" kartīti un bez sarunāšanās un žestikulēšanas noliek tās uz galda augošā secībā no mazākā līdz lielākajam skaitlim. Ja izdodas ar pirmo mēģinājumu, katrs spēlētājs patur vienu spēles kartīti. Ja ne – neviens nesaņem kartīti. f. 6. "Dzīvnieku pētnieks". Viens no dalībniekiem paceļ kartīti no spēles "Pasaules dzīvnieki" un skaļi nolasa jautājumu spēlētājam, kurš meta kauliņu. Ja atbilde ir pareiza, spēlētājs saņem spēles kartīti, ja ne – atbildes iespēja tiek dota spēlētājam savā komandā, kurš nākamais metīs metamo kauliņu. 4. Spēles dalībnieks, kurš būs pirmais sakrājis desmit kartītes, automātiski var kļūt par uzvarētāju, pat ja nav sasniegta finiša līnija. 5. Ja ir viens uzvarētājs un vēl ir laiks, to drīkst spēlēt vēlreiz. Bibliotekārs sadala skolēnus grupās un katrai grupai izsniedz spēles "Cirks" komplektu un kartītes			Galda spēle "Dzīvnieku pētnieks" Taimeris
Virzīt un atbalstīt mācīšanos	Bibliotekārs individuāli pieiet pie skolēna/grupas un precizē uzdevuma noteikumus, ja skolēni ir apmulsuši vai paceļ roku	Skolēni spēlē spēles, savstarpēji diskutē un pēc nepieciešamības konsultējas ar bibliotekāru.		

Mācību notikums	Ko dara bibliotekārs?	Ko dara skolēni?	Laiks	Resursi
REFLEKSIJA / NOSTIPRINĀŠANA				
Novērtēt sniegumu (rezultāta novērtēšana)	Bibliotekārs jautā, kā skolēniem veicās uzdevumu izpildē, kuras spēles patika vairāk, kuras – mazāk, kādi bija iemesli. Bibliotekārs dalās pārdomās par katras komandas darbu, paskaidro, ka uzvarētājs ir nevis indivīds, bet komanda, kas kopā nopelnīja visvairāk kartīšu sadarbojoties. Bibliotekārs prasa, cik kartīšu ir katrai komandai kopā.	Skolēni saskaita kartītes, paceļ roku, atbild uz jautājumu un klausās citos.	5 minūtes	
Sekmēt pārnesi, vispārināšanu	Diskusija par nodarbības laikā apgūto. Ko jaunu skolēni uzzināja? Kā katrs individuāli var rīkoties vides problemātikas mazināšanai pasaulē un cik ļoti būtisks ir kopējs darbs, nevis individuāla rīcība,jo sekas jutīs visi.	Skolēni paceļ roku, atbild un klausās citos.		

Noderīgas adreses papildinformācijas iegūšanai:

- Alweis, E., & Alweis, R. (2025). A Narrative Review of the Benefits of Board Games in Health. *Cureus*, *17*(9), e92484. https://doi.org/10.7759/cureus.92484.
- Eņģele, L. (2023). Vides aizsardzības politika un institūcijas Latvijā. *Nacionālā enciklopēdija*. https://enciklopedija.lv/skirklis/32514-vides-aizsardz%C4%ABbas-politika-un-instit%C5%ABcijas-Latvij%C4%81.
- Gallardo-Masa, C., Sitjes-Figueras, R., Iglesias, E., & Montserrat, C. (2024). "Great times with board games": Promoting the right to play for adolescents in residential care. *Children and Youth Services Review*, *167*, Article 108025. https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2024.108025.
- McCann, N. (2025). Learning 'made fun' at library with 1,000 board games. *BBC*. https://www.bbc.com/news/articles/c3vn7vn21l4o.
- Nikodemus, O. (2025). Dabas aizsardzība Latvijā. *Nacionālā enciklopēdija*. https://enciklopedija.lv/skirklis/7295-dabas-aizsardz%C4%ABba-Latvij%C4%81.
- Srilakshmi, B., & Senthil Kumar, T. (2019). Role of libraries in empowering education through gaming. *International Journal of Information Retrieval and Management*, *7*(13A), 43.
- Zaļoksnis, J. (2025). Vides politika . *Nacionālā enciklopēdija*. https://enciklopedija.lv/skirklis/7058-vides-politika.

CŪKMENS	MEŽS	PURVS	PĻAVA	TUKSNE-SIS	OKEĀNS	JŪRA	EGLĀJS	LEDĀJS	PLŪDI
SAUSUMS	CUNAMI	VIESULIS	VĒJŠ	PLAST-MASA	TEKSTILS	KOMPO-STS	ŪDENS	GAISMA	OĀZE
SMOGS	PARAZĪTS	TUNDRA	TAIGA	MITRĀJS	SAVAN-NA	OZONA SLĀNIS	LIETUS-MEŽS	SKĀBAIS LIETUS	KORAĻĻI
SARKANĀ GRĀMATA	PLANK-TONS	KŪDRA	SAULES PANELIS	ZĀLĒDĀJS	VISĒDĀJS	GAĻ-ĒDĀJS	VĒJA ĢENE-RATORS	PLĒSĒJS	MAIT-ĒDĀJS
MUTĀCIJA	BAKTĒRI-JA	AĻĢE	ZAĻĀ KAROTE	GĀJ-PUTNS	DŽUNGĻI	ATKRI-TUMI	NOTEK-ŪDEŅI	NAFTA	INDE
KŪDRA	OGLE	RŪP-NĪCA	MĒSLO-JUMS	TROK-SNIS	AUKSTU MS	KARSTU MS	EKOTŪ-RISMS	ŠOSEJA	LIDMA-ŠĪNA
KUĢIS	MAISIŅŠ	BATERI-JA	STIKLA ŠĶIEDRA	BETONS	ZVEJAS TĪKLS	LITIJS	SALD-ŪDENS	NEO-DĪMS	SKĀBE

Kartītes ar atslēgvārdiem aktīvajiem uzdevumiem ar galda spēlēm "Similo" un "Alias".

Kritēriju kartīte aktīvajam uzdevumiem ar galda spēli "Wavelength".

VIDEI KAITĪGS	VIDEI NEKAITĪGS

2. pielikums. Mācību nodarbība "Vai grāmatas ir atkritumi?".

Ietvertās tēmas. Ilgtspēja ikdienā, zaļmaldināšana, patērnieciskums, vides piesārņošana, literatūras nozīme kultūras mantojuma saglabāšanai un identitātes veidošanai.

Nodarbības nosaukums. "Vai grāmatas ir atkritumi?"

Laiks. 40 minūtes.

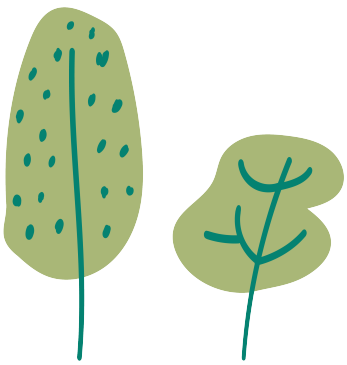
Mērķauditorija. 9.-10. klašu skolēni.

Sasniedzamie rezultāti (SR):

1. Spēt nošķirt viedokli no fakta attiecībā uz grāmatu ražošanu kā vides piesārņojumu veicinošu procesu.
2. Izveidot argumentētu viedokli par grāmatu ražošanas pienesumu cilvēkam kā indivīdam, sabiedrībai un vides piesārņošanu.

Mācību notikums	Ko dara bibliotekārs?	Ko dara skolēni?	Laiks	Resursi
AKTUALIZĀCIJA				
Pievērst uzmanību	Uz ekrāna parādās jautājums "Vai grāmatas ir atkritumi?" Bibliotekārs uzprasa pacelt rokas tiem, kas piekrīt, kas nepiekrīt.	Skolēni izlasa jautājumu, dalās ar viedokli par savām domām.	5 minūtes	Prezentācija, ekrāns, tāfele vai lapas, uz kurām pierakstīt atslēgvārds.
Nodarbības SR	Bibliotekārs jautā skolēniem pamatot savu izvēli, uz tāfeles vai lapas pieraksta atslēgvārdus no skolēnu minētajiem iemesliem vai lapas. Bibliotekārs definē sasniedzamo rezultātu, ņemot vērā atslēgvārdus.	Skolēni atbild un klausās citu atbildes. Skatās bibliotekāra piezīmes uz tāfeles. Iepazīstas ar stundas SR.		
Rosināt iepriekšējās zināšanas	Kas mudina cilvēkus pirkt dažādas lietas, kas viņiem nav vajadzīgas? Reklāma, soc. tīklu algoritmi un šķietami lētās cenas rada ilūziju, ka daudzas ērtības ir nepieciešamības. Vai tā tas ir, ka, piemēram, ik pēc pāris gadiem jāmaina viedtālrunis? Kādas ir alternatīvas? Kā tas attiecas uz grāmatu?	Skolēni apdomājas un, paceļot rokas, atbild uz jautājumu.		
APJĒGŠANA				

Mācību notikums	Ko dara bibliotekārs?	Ko dara skolēni?	Laiks	Resursi
Piedāvāt jauno saturu, informāciju	Uz ekrāna parādās jautājums: "Kas ir viedoklis?". Bibliotekārs aicina skolēnus dalīties iespaidos un pieraksta atslēgvārdus uz tāfeles. Uz ekrānā parādās jautājums: "Kas ir fakts?". Bibliotekārs aicina skolēnus dalīties iespaidos un pieraksta atslēgvārdus uz tāfeles. Bibliotekārs norāda uz atšķirībām atslēgvārdos un izskaidro, kas ir viedoklis un kas – fakts. Bibliotekārs iepazīstina skolēnus ar pirmā uzdevuma noteikumiem (skat. zemāk darba lapu): 1. Izlasīt visus divdesmit apgalvojumus 2. Sadalīt apgalvojumus divās kaudzēs: viedokļi un fakti. Bibliotekārs sadala skolēnus grupās un katrai grupai izsniedz sagrieztu darba lapu. Uz ekrāna parādās taimeris, lai skolēni redzētu atlikušo laiku uzdevuma izpildei. Uz ekrāna parādās visi divdesmit apgalvojumi. Bibliotekārs nolasa vienu no tiem un aicina skolēnus izteikties grupas vārdā, vai tas ir viedoklis un fakts un kas par to liecina. Tā atkārto ar pārējiem apgalvojumiem.	Skolēni vēro ekrānu. Skolēni atbild un klausās citu atbildes. Skatās bibliotekāra piezīmes uz tāfeles. Skolēni atbild un klausās citu atbildes. Skatās bibliotekāra piezīmes uz tāfeles. Skolēni vēro bibliotekāra piezīmes uz tāfeles. Skolēni sadalās vienlīdzīgās grupās (3-5 cilvēki grupā), izlasa apgalvojumus un diskutējot sadala tos divās daļās. Skolēni izpilda uzdevumu un vēro laiku. Skolēni atbild un klausās citu atbildes. Skolēni vēro ekrānu un paceļ roku.	30 minūtes	Prezentācija. Sagriezta darba lapa (skat. zemāk). Darba lapas ir nepieciešamas tik daudz, cik būs grupas. Taimeris
Virzīt un atbalstīt mācīšanos	Bibliotekārs aicina izpildīt uzdevumus, kur nepieciešams strādāt ar apgalvojumiem un izveidot plakātu. Bibliotekārs individuāli pieiet pie skolēna/ grupas un precizē uzdevuma noteikumus, ja skolēni ir apmulsuši vai paceļ roku.	Skolēni pilda uzdevumus, savstarpēji diskutē un pēc nepieciešamības paceļ roku, ja ir kāds jautājums bibliotekāram.		

Mācību notikums	Ko dara bibliotekārs?	Ko dara skolēni?	Laiks	Resursi
Dot iespēju lietot jauno informāciju	Bibliotekārs iepazīstina skolēnus ar otrā uzdevums noteikumiem: 1. Sašķirot apgalvojumus divās kaudzēs. Vienā argumenti, kas apstiprina, ka grāmatas ir atkritumi, otrā argumenti, kas to noliedz. 2. Izveidot plakātu, kur kaudzēs sašķirotie vai pašu izdomāti argumenti ilustrētu, vai grāmatas ir vai nav atkritumi. Bibliotekārs katrai grupai iedod A3 formāta lapu. Grupas var izvēlēties savu nostāju, vai viņi atbalsta vai noliedz apgalvojumu, ka grāmatas ir atkritumi. Bibliotekārs aicina vienu pārstāvi no katras grupas pēc kārtas piecelties, parādīt plakātu klasesbiedriem un izstāstīt, kāda ir viņu pozīcija (grāmatas ir vai nav atkritumi) un kādi argumenti to pamato.	Skolēni diskutē, sašķiro argumentus un izveido plakātu. Skolēni klausās citu atbildes un apskata plakātus.		A3 lapas, zīmuļi un marķieri.
Sniegt atgriezenisko saiti	Uz ekrāna parādās nākamais slaids ar jautājumu: "Vai grāmatas ir atkritumi?" Bibliotekārs aicina skolēnus atcerēties argumentus, ko tikko dzirdēja, un pacelt roku tiem, kuri piekrīt/nepiekrīt. Bibliotekārs jautā, kuriem skolēniem mainījās sākotnējais viedoklis un kas to ietekmēja.	Skolēni vēro ekrānu un paceļ roku. Skolēni dalās iespaidos un klausās citos.		Prezentācija
REFLEKSIJA/ NOSTIPRINĀŠANA				
Novērtēt sniegumu (rezultāta novērtēšana)	Bibliotekārs aicina skolēnus atnest visus plakātus un izlikt klases priekšā, lai tie būtu apskatāmi kopumā. Bibliotekārs dalās iespaidos par kopēji novērojamām tendencēm.	Skolēni vēro plakātus un kopā ar bibliotekāru salīdzina veikumu.	5 minūtes	Līmmasa
Sekmēt pārnesi, vispārināšanu	Bibliotekārs mudina skolēnus domāt par grāmatām no dažādiem skatpunktiem. Kādi vidi ietekmējoši apstākļi jāapzinās, domājot par grāmatu izdošanu un ražošanu? Kāpēc grāmatas nav ieliekamas tādā pašā kategorijā kā elektroierīces vai plastmasas produkti, ko pasūtīt internetā?	Skolēni dalās ar viedokli.		

Noderīgas adreses papildinformācijas iegūšanai:

- Delfi. (2026). *Papīra grāmata vai e-grāmata – kura izvēle videi draudzīgāka?* delfi.lv.
- Escamilla Monell, M., & Panyella Carbonell, J. (2021). *The environmental impact of digital publishing*. CCCB Lab. https://www.cccb.org/en/w/articles/the-environmental-impact-of-digital-publishing.
- Sahli, M., Bieser, J., Chenoweth, J., Love, J., Lin, M., Pennock, M., & Pottgiesser, U. (2026). Does the digitalization of the book industry reduce its environmental impact? *Cleaner and Responsible Consumption*, *22*, 100440. https://doi.org/10.1016/j.clrc.2026.100440.

Darba lapa. Pirmajās divās rindās norādīti fakti, trešajā un ceturtajā – viedokļi.

Grāmatu izdošanai nepieciešams patērēt dažādus resursus: tinti, līmi, papīru, elektrību	2025. gadā Latvijā tika izdotas 2196 grāmatas un brošūras, kopējā tiráža bija 2 217 037 eksemplāri Avots: Latvija Grāmatizdevēju asociācija	Vecas grāmatas iespējams nodot makulatūrā, kur tās tiek otrreiz pārstrādātas	Vienas grāmatas izdošana vidēji patērē 2,7-7,5 kg CO2. Lai to kompensētu, vajadzētu pārstrādāt 2500-7100 alumīnija bundžiņu. No publikācijas vietnē "Impakter" (2026. g.)	Elektroniskas ierīces – grāmatu lasītāja – ražošanā patērēto resursu kompensācijai Zviedrijā nepieciešams izlasīt 33 e-grāmatas ar vismaz 360 lpp. No CCCB Lab publickācijas 2021. gadā
Grāmatas mūsdienās iespējams lasīt ne tikai klasiskajā papīra formātā, bet arī elektroniski kā e-grāmatas vai audiogrāmatas	2023. g. veiktā aptaujā noskaidrots, ka Eiropā 65% patērētāju labprātāk izvēlas papīra, nevis digitālā formāta grāmatas Avots: Bates, I. (2024). *Which is Best, Digital or Print Communication?* Two Sides.	Grāmata ir viens no avotiem, ko izmantot, lai uzzinātu vairāk par laiku, kad nepastāvēja internets, kino, televīzija un radio	Grāmatas izdošanai patērētās oglekļa emisijas ir iespējams kompensēt, iegādājoties un dzēšot "oglekļa sertifikātus"	2025. gadā tika pārdoti 50 miljoni "TikTok" #BookTok kopienas rekomendētu grāmatu. No TikTok apkopojuma.
Varētu teikt, ka joprojām ir cilvēki, kuri uzskata grāmatplauktu par nieka uzglabāšanas vietu jau izlasītām grāmatām un nedomā par bibliotēku kā darba rīku. (...) es uzskatu, ka, stājoties pret grāmatu masīvu, ikvienu pārņems mācīšanās mokas (...) Avots: Ecco, U. (1998). *How to Travel with a Salmon and Other Essays*. Londona: Vintage. 104. lpp.	*(...) izvēle starp lasīšanas formātiem mainās atkarībā teksta sarežģītības: jo garāks un sarežģītāks ir teksts, jo labprātāk mēs lasām uz papīra, neatkarīgi no lasītāju vecuma.* Avots: Kovāčš, M. (2024). *Lasu, tātad esmu*. Rīga: Jāņa Rozes apgāds. 52. lpp.	Mūsdienās cilvēki pērk grāmatas tikai skaistuma un prestiža, nevies nepieciešamības vai zināšanu ieguves dēļ	Labāk ir aiziet uz bibliotēku un paņemt grāmatu, nevis nopirkt to grāmatnīcā	Mūsdienās grāmatas izdod sliktā kvalitātē
Neviens vairs nelasa grāmatas, jo tas ir grūti un informāciju tāpat var atrast caur mākslīgo intelektu, Google vai *TikTok*	Visas grāmatas nekad netiek izpirktas, tāpēc pāri palikušās izdevniecības sadedzina	Izdevniecības māna lasītājus, izdodot grāmatas īpašās sērijās, lai gan tās jau vairākkārt ir izdotas iepriekš	Grāmata ir lieliska dekorācija jebkurā mājoklī	Jebkuru grāmatu var aizvietot mākslīgais intelekts, tāpēc tās tikai krāj putekļus

3. pielikums. Mācību nodarbības "Dzeja apritē" (pielāgota pēc metodes, ko nodarbībā ar jauniešiem izmantoja un ko atļāva izplatīt dzejnieks V. Liberts) plāns.

Ietvertās tēmas. Dzeja, jaunrade, teksta analīze, aprites ekonomika.

Nodarbības nosaukums. "Dzeja apritē"

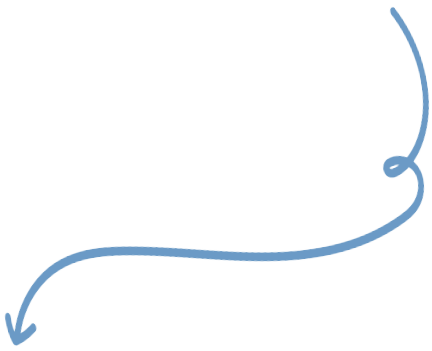
Laiks. 40 minūtes.

Mērķauditorija. 11.-12. klašu skolēni.

Sasniedzamie rezultāti (SR):

1. Zināt aprites ekonomikas pamatprincipus.
2. Iepazīt 20./21. gs. oriģināldzeju un tulkoto dzeju priekšstatam par mūsdienu dzejas raksturlielumiem.
3. Uzrakstīt savu interpretāciju par jau esošu dzejoli.

Mācību notikums	Ko dara bibliotekārs?	Ko dara skolēni?	Laiks	Resursi
AKTUALIZĀCIJA				
Pievērst uzmanību	Uz ekrāna parādās jautājums "Kas ir dzeja?", pēc tam "Kas nav dzeja?", pēc tam "Kur ir dzeja?" Bibliotekārs pēc kārtas par katru jautājumu aicina skolēnus dalīties iespaidiem.	Skolēni izlasa jautājumu, atbild uz jautājumiem, klausās citu atbildes.	5 minūtes	Prezentācija, ekrāns, tāfele vai lapas, uz kurām pierakstīt atslēgvārds.
Nodarbības SR	Bibliotekārs pieraksta atslēgvārdus no skolēnu minētajiem iemesliem uz tāfeles vai lapas tā, lai tas ir labi saredzams. Bibliotekārs definē sasniedzamo rezultātu caur atslēgvārdiem.	Skolēni vēro bibliotekāra piezīmes uz tāfeles. Iepazīstas ar stundas SR.		Tāfele vai plakāts, kur pierakstīt atbildes.
Rosināt iepriekšējās zināšanas	Bibliotekārs nolasa E. Veidenbauma dzejoli "Kā gulbji balti padebeši iet" un prasa, vai tā ir dzeja un kas par to liecina. Pēc tam nolasa Contras dzejoli "Veidenbauma jaunākais dzejolis" un prasa, vai tā ir dzeja un kas par to liecina. Kas ir aprites ekonomika un kā nolasītie dzejoļi ar to sasaucas?	Skolēni apdomājas un, paceļot rokas, atbild uz jautājumu.		Veidenbaums, E. (2017). *Par spīti grūtiem laikiem*. Rīga: Jumava, 47. lpp. Contra. (2019). *Tik grūti būt latvietim*. Rīga: Pētergailis, 117. lpp.
APJĒGŠANA				

Mācību notikums	Ko dara bibliotekārs?	Ko dara skolēni?	Laiks	Resursi
Piedāvāt jauno saturu, informāciju	Uz ekrāna parādās uzraksts "Postmodernisms un dzeja", bibliotekārs vaicā, kādas ir skolēnu zināšanas par postmodernismu un pieraksta atziņas uz tāfeles. Uz ekrāna parādās attēls ar E. Vorhola popārta darbu (piem., M. Monro sērija vai kempbela zupa) un blakus T. Ūdera "Pašportrets ar Rubensu". Bibliotekārs vaicā, vai tā ir māksla un kas par to liecina. Bibliotekārs nolasa dzejoļus "Esiet aicinātas manā namā" (M. L. Meļķe), "ven ai sink ov houm" (K. Ēcis) "Kad laiks nepaiet" (H. Lāksonena), un vaicā, vai tā ir māksla un kas par to liecina. Bibliotekārs izskaidro postmodernisma principus sasaistē ar aprites ekonomiku kā jau esoša, pastāvoša satura vai priekšmeta interpretēšanu, lai varētu izmantot no jauna. Teorētisko izskaidrojumu bibliotekārs pamato ar tikko parādītajiem piemēriem. Bibliotekārs mudina katru skolēnu piecelties un paņemt vienu no grāmatām, kas izliktas atsevišķi. Uz ekrāna taimeris ar laika atskaiti. Bibliotekārs aicina katru skolēnu klusām iepazīties ar dzejas grāmatu, pāršķirstot lappuses un iepazīstoties ar saturu. Bibliotekārs aicina katram skolēniem izvēlēties vienu dzejoli, ar ko strādās turpmāk nodarbībā. Uz ekrāna tiek atsākts taimeris. Bibliotekārs aicina skolēnus piecelties, pārvietoties pa telpu un, saucot tikai vienu skaņu, kurai atbilstošais burts ir atrodams dzejolī, censties sazināties vienam ar otru. Bibliotekārs aicina izvēlēties citu burtu un saucot turpināt pārvietoties pa telpu. Bibliotekārs aicina izvēlēties vārdu, kas atrodams dzejolī, un, pārvietojoties pa telpu, censties sazināties ar citiem klasesbiedriem, paužot domu.	Skolēni vēro ekrānu, atbild uz bibliotekāra uzdoto jautājumu un klausās citu atbildes. Skolēni vēro ekrānu, atbild uz bibliotekāra uzdoto jautājumu un klausās citu atbildes. Skolēni vēro ekrānu, atbild uz bibliotekāra uzdoto jautājumu un klausās citu atbildes. Skolēni katrs izvēlas sev grāmatu. Skolēni iepazīstas ar dzejas grāmatu. Skolēni izvēlas dzejoli. Skolēni pārvietojas pa telpu un sauc vienu skaņu. Skolēni ieklausās citu teiktajā, reaģē uz saņemto impulsu. Skolēni pārvietojas pa telpu un sauc citu burtu. Skolēni ieklausās citu teiktajā, reaģē uz saņemto impulsu. Skolēni pārvietojas pa telpu un sauc vārdu. Skolēni ieklausās citu teiktajā, reaģē uz saņemto impulsu. Skolēni pārvietojas pa telpu un sauc citu vārdu. Skolēni ieklausās citu teiktajā, reaģē uz saņemto impulsu. Skolēni pārvietojas pa telpu un nolasa frāzi vai rindiņu no dzejoļa. Skolēni ieklausās citu teiktajā, reaģē uz saņemto impulsu.	30 min.	Prezentācija Ēcis, K. (2025). *Te nu ir tā vasariņa*. Rīga: Neputns. 51. lpp. Lāksonena, H. (2013). *Kad gos smei*. Rīga: Mansards. 84. lpp. Meļķe, M. L. (2025). *Gaudu dzejoļi*. Rīga: Neputns. 51.-53. lpp. Dzejas grāmatas (skatīt sarakstu zemāk) Taimeris (uz ekrāna)

Mācību notikums	Ko dara bibliotekārs?	Ko dara skolēni?	Laiks	Resursi
	Bibliotekārs aicina izvēlēties citu vārdu un turpināt pārvietoties pa telpu. Bibliotekārs aicina izvēlēties frāzi vai rindiņu no dzejoļa un, pārvietojoties pa telpu, censties sazināties ar citiem klasesbiedriem, tādējādi izveidojot jaunu divrindi, trīsrindi vai četrrindi.			
Virzīt un atbalstīt mācīšanos	Bibliotekārs aicina skolēnus iesaistīties aktivitātē un aktīvi līdzdarbojas, tādējādi rādot piemēru uzdevuma izpildei. Caur sazināšanos ar citiem bibliotekārs veicina visu iesaisti.	Skolēni līdzdarbojas un izpilda bibliotekāra uzdevumus. Ja skolēni ir samulsuši, viņi paskatās uz bibliotekāru, kurš var pienākt un individuāli izskaidrot uzdevuma noteikumus.		
Dot iespēju lietot jauno informāciju	Bibliotekārs aicina skolēnus apsēsties. Bibliotekārs katram skolēnam izdala papīra lapu un rakstāmo. Bibliotekārs izstāsta nākamo uzdevumu: pārrakstīt dzejoli, to saīsinot, izmantojot atkārtojumu vai mainot pantmēru.	Skolēni lasa dzejoli un uzraksta savu tā interpretāciju.		A4 lapas, rakstāmpiederumi
Sniegt atgriezenisko saiti	Bibliotekārs izskaidro, ka skolēnu radītie dzejoļi atbilst gan postmodernisma, gan aprites ekonomikas principiem. Bibliotekārs vaicā skolēniem, kas par to liecina.	Skolēni atbild uz bibliotekāra jautājumu un klausās citos.		
REFLEKSIJA/ NOSTIPRINĀŠANA				
Novērtēt sniegumu (rezultāta novērtēšana)	Bibliotekārs mudina skolēnus no vietas vai iznākot klases priekšā nolasīt uzrakstīto dzejoli.	Skolēni nolasa dzejoli, klausās citos.	5 min.	
Sekmēt pārnesi, vispārināšanu	Uz ekrāna parādās aprites ekonomikas cikla vizualizācija (piemēram, ieej.lv/cikls). Bibliotekārs caur skolēnu radītajiem dzejoļiem izskaidro, kā strādā aprites ekonomika un kā to iespējams attiecināt uz citām jomām, kā apģērbu pārstrāde, interjera dizains un citas.	Skolēni vēro ekrānu un klausās.		

Noderīgas adreses papildinformācijas iegūšanai:

- Duignan, B. (2026, 25. septembris). Postmodernism and relativism. *Encyclopedia Britannica*. https://www.britannica.com/topic/postmodernism-philosophy/Postmodernism-and-relativism
- Jēkabsone, S. (2024). Aprites ekonomika. *Nacionālā enciklopēdija*. https://enciklopedija.lv/skirklis/145101-aprites-ekonomika (skatīts 09.10.2026).
- Tate. (b. d.). *Modernism*. Iegūts no https://www.tate.org.uk/art/art-terms/m/modernism.
- Tate. (b. d.). *Postmodernism*. https://www.tate.org.uk/art/art-terms/p/postmodernism.

Nodarbībā izmantojamo grāmatu saraksts, ko izmantot praktiskā uzdevuma laikā.

Balode, I. (2020). *Dzejoļi pēc mūsu ēras.* Rīga: Neputns.

Barons, A. (2026). *Vientulības labirints.* Rīga: Neputns.

Bogdanova, A. (2025). *ne tev, zivs.* Rīga: Orbīta.

Briedis, R. (2022). *Nulles summa*. Rīga: Neputns.

Dujans, E. (2025). *Mana sirdsapziņa ir badīga lapsa*. Rīga: Orbīta.

Ēcis, K. (2025). *Te nu ir tā vasariņa*. Rīga: Neputns.

Harmss, D. (2020). *Dzeja.* Rīga: Neputns.

Karlsons, R. P. (2025). *Es aizgāju pēc piena un neatgriezos*. Carnikava: žurnāla "Punctum" atbalsta biedrība.

Lāksonena, H. (2013). *Kad gos smei*. Rīga: Mansards.

Manfelde, A. (2024). *Dilstošais medus mēnesis*. Rīga: Aminori.

Meļķe, M. L. (2025). *Gaudu dzejoļi*. Rīga: Neputns.

Meļķe. M. L. (2022). *Nerealizēto potenciālu klubs.* Rīga: Orbīta.

Netikumīgie. (2021). Rīga: liels un mazs.

Olte, L. (2026). *jums gaisma netraucē?*. Rīga: Neputns.

Pelšs, E. (2022). *attālinātās dzejas katedras lekcijas*. Saldus: Valters Dakša.

Pizāne, I. (2022). *Tas pats izmisums, tikai ar puķēm.* Rīga: Jāņa Rozes apgāds.

Popa, V. (2021). *Vilka ciltsraksti*. Rīga: Neputns.

Prigovs, D. A. (2021). *Manas dzīves laikā*. Rīga: Neputns.

Rudzīte, K. (2020). *Ērti pārnēsājami spārni*. Rīga: Neputns.

Rudzīte, K. (2014). *Saulesizplūdums*. Tukums: Literatūras kombains.

Stuss, V. (2026). *Jautrie kapi*. Rīga: Aminori.

Veips, L. (2020). *Interesantās dienas.* Rīga: Orbīta.

Vērdiņš, K. (2026). *Nekas*. Rīga: Neputns.

Viguls, A. (2021). *Blusu cirks.* Rīga: Neputns.

Viks. (2025). *Abi/Divi*. Rīga: Pētergailis.

Vītiņa, L. V. (2020). *meitene.* Rīga: Neputns.

Zeļģis, K. (2020). *Skaistuma klātbūtne*. Rīga: Neputns.

Zeļģis, K. (2016). *Zveri*. Rīga: Neputns.

Zēgners, H. E. (2021). *Paradīze*. Rīga: Neputns.

Zēgners, H. E. (2021). *Elementi*. Rīga: Mansards.

Zaļš
STĀSTS